

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında İş Birliği Anlaşmasının tasdikine dair kanun lâyihası ve Hariciye Encümeni mazbatası (1/380)

T. C.

Başvekâlet

6 . VI . 1959

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi

Sayı : 71-913/1350

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Hariciye Vekâletince hazırlanan ve Yüksek Meclise takdimi İera Vekilleri Heyetince 20.V.1959 tarihinde kararlaştırılan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında İş Birliği Anlaşmasının tasdikine dair kanun lâyihasının, esbabı mucibesi ve ilişiği ile birlikte, sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

A. Menderes

ESBABI MUCİBE

Memleketimizle A. B. D. arasında 5 Mart 1959 tarihinde Ankara'da imzalanan İki Taraflı İş Birliği Anlaşması Yüksek Meclisin tasvibine arz edilmiş bulunuyor.

14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta vukubulan ihtilâl hareketinin Orta - Doğu'da yarattığı istikrarsızlık Bağdad Paktı Nâzırlar Konseyinin Londra'da yapılan toplantısı sonunda 28 Temmuz 1958 tarihinde, Amerika Birleşik Devletlerinin Bağdad Paktının Orta - Doğu'daki âzaları ile mezkûr memleketlerin emniyet ve istiklâllerini muhafazalarına ve iktisadi kalkınmalarına yardım etmek maksadiyle İki Taraflı İş Birliği anlaşmaları akdetmeye âmade olduğunu mutazammın Londra Deklârasyonunun imzasını intacetmiştir.

Mezkûr Deklârasyona imzalarını vaz'eden devletler Orta - Doğu'da tahaddüs eden durum muvacehesinde Bağdad Paktının mevcudiyetine duyulan ihtiyacın her zamandan daha fazla olduğunu tesbit ederek bu bölgedeki müdafaa kudretlerini artırmak üzere tebaüz ettirmişlerdir.

Bu mevzuda yapılan temas ve görüşmeleri mütaakıp 5 Mart 1959 tarihinde Ankara'da Hükümetimizle Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında İki Taraflı İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır. İran ve Pakistan ile Amerika arasında aynı tarihte aynı mahiyette iki anlaşma daha akd olunmuştur.

Birbirlerinin eşi olan mezkûr anlaşmaların dibâçesinde de belirtildiği üzere Akıd Taraflar Londra'da 28 Temmuz 1958 tarihinde kendilerinin de katıldıkları beyannameyi tatbik mevkiine koymayı arzu ederek, 24 Şubat 1955 tarihinde Bağdad'da imzalanan Karşılıklı İş Birliği Paktının (Bağdad Paktı) 1 nci maddesi gereğince bu anlaşmayı imzalayan tarafların emniyet ve müdafaaaları için iş birliği yapmayı kararlaştırdıklarını ve mezkûr Pakt âzalarının Londra Beyannameinde emniyetlerini korumak ve doğrudan doğruya veya bilvasita tecavüze mukavemet etmek hususundaki azimlerini beyan etmiş olduklarını nazarı itibara alarak bu anlaşmaları imzalamışlardır.

Anlaşmalar, Birleşmiş Milletler Anayasası prensipleri gereğince sulhün takviyesine mâtufl olduğu gibi mezkûr Anayasanın 51 nci maddesinde derpiş olunan milletlerin emniyet ve müdafaaları için iş birliği yapma haklarına müstenittir. Anlaşmalar Birleşmiş Milletler nezdinde tescil ettirilecektir.

Anlaşmanın en mühim hükümleri Türkiye Hükümetinin tecavüze mukavemet etmeye azimli olduğu ve Türkiye'ye bir tecavüz vukuunda Amerika Birleşik Devletlerinin, talebi üzerine Türkiye Hükümetine yardım etmek için karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılabilecek şekilde silâhlı kuvvetlerin kullanılması da dâhil olmak üzere her türlü harekete girişeceği, Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin, Türkiye'nin istiklâl ve tamamiyetini kendi millî menfaati ve dünya sulhü için hayati telâkki ettiğini beyan etmesi ve Türkiye'nin iktisadi gelişmesinin müessir şekilde desteklenmesi için iktisadi yardıma devam eyliyeceğini teyid etmesi şeklinde hulâsa edilebilir.

Anlaşmalar, Amerika Birleşik Devletleri bakımından Orta - Doğu'da sulh ve istikrarın geliştirilmesine mâtufl 9 Mart 1957 tarihli ve Eisenhower Doktrini adıyla anılan müşterek kongre kararına ve muaddel 1954 tarihli Karşılıklı Emniyet Kanununa müsteniden imzalanmış bulunmakta ve Amerikan Senatosunun ayrı bir tasdikme ihtiyacı göstermemektedir.

Hükümetimizle Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında imzalanan işbu Anlaşma, Pakistan ve İran'la imzalananlarla birlikte Orta - Doğu'da sulh ve emniyetin muhafazası ve Türkiye, İran, Pakistan'ın iktisadi gelişmesinde mühim bir âmil olacaktır.

Hariciye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Hariciye Encümeni

Esas No : 1/380

Karar No : 20

18 . IV . 1960

Yüksek Reisliğe

Encümenimize havale buyurulan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında İş Birliği Anlaşmasının tasdikme dair kanun lâyihası» Hariciye Vekili de hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olundu :

Yapılan incelemede Hariciye Vekilinin verdiği izahat muvacehesinde Hükümetin mucip sebepleri yerinde görülerek lâyiha aynen kabul edildi.

Heyeti Umumiyenin yüce tasviplerine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe saygı ile sunulur.

Hariciye Encümeni Reisi Bu M. M. Kâtip
İzmir Amasya
M. Çavuşoğlu İ. Olgaç
Antalya Bursa
B. Onat N. Azak

Bursa
Y. Teksel
İmzada bulunamadı
Çanakkale m
N. F. Alpkartal
Gaziantep
A. Ocak
İstanbul
F. Ulaş
İzmir
N. Pinar
Kırklareli
Ş. Bakay
Manisa
H. Bayur
Muğla
Z. Mandalıncı
Sakarya
H. O. Erkan

Bursa
N. İ. Tolon
Denizli
A. Çobanoğlu
Giresun
H. Bozbaş
İzmir
O. Kapani
Kayseri
F. Köşeroğlu
Manisa
S. Ağaoğlu
Manisa
C. Şener
Nevşehir
M. H. Ürgüblü
Trabzon
M. Goloğlu

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında İş Birliği Anlaşmasının tasdikine dair kanun lâyihası

MADDE 1. — 5 Mart 1959 tarihinde Ankara'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında İş Birliği Anlaşması kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini İcra-ya İfera Vekilleri Heyeti memurdur.

20 . V . 1959

Başvekil	Devlet Vekili
<i>A. Menderes</i>	
Devlet Vekili ve Bas. - Yay. ve Turiz. V. V.	Devlet Vekili ve Münakalât V. V.
<i>A. Aker</i>	<i>M. Kurbanoğlu</i>
Devlet Vekili ve Çalışma V. V.	Adliye Vekili <i>E. Budakoğlu</i>
<i>H. Şaman</i>	
Millî Müdafaa Vekili	Dahiliye Vekili ve Sih. ve İç. Mua. V. V.
<i>E. Menderes</i>	<i>N. Gedik</i>
Hariciye Vekili	Maliye Vekili
<i>P. R. Zorbu</i>	<i>H. Polatkan</i>
Maarif Vekili	Nafia Vekili
<i>C. Yardımcı</i>	<i>T. İleri</i>
Ticaret Vekili	Sih. ve İç. Mua. Vekili
<i>H. Erkmen</i>	
Güm. ve İnh. Vekili	Ziraat Vekili
<i>H. Hüsman</i>	<i>N. Ökmen</i>
Münakalât Vekili	Çalışma Vekili
Sanayi Vekili	Bas - Yay. ve Turz. Vekili
İmar ve İskân Vekili	Koordinasyon Vekili ve Sanayi V. V.
<i>M. Berk</i>	<i>S. Ataman</i>

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİ ARASINDA İŞ BİRLİĞİ ANLAŞMASI

Türkiye Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti,
Londra'da 28 Temmuz 1958 tarihinde kendilerinin de katıldıkları Beyannamayı tatbik mevkiine koymayı arzu ederek;

24 Şubat 1955 tarihinde Bağdad'da imzalanan Karşılıklı İş Birliği Paktının 1 nci maddesi gereğince bu Anlaşmayı imzalayan Tarafların emniyet ve müdafaaları için iş birliği yapmayı kararlaştırdıklarını ve yine aynı şekilde yukarıda zikri geçen Beyannamede ifade olunduğu üzere Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin dünya sulhu ne'fine, emniyet ve müdafaaları için işbu Beyannamaya katılan hükümetlerle iş birliğinde bulunmayı kabul ettiğini nazarı itibara alarak;

Karşılıklı İş Birliği Paktı âzalarının yukarıda zikri geçen Beyannamede müşterek emniyetlerini korumak ve doğrudan doğruya veya bilvasıta tecavüze mukavemet etmek hususundaki azimlerini beyan etmiş olduklarını nazarı itibara alarak;

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin 24 Şubat 1955 tarihinde Bağdad'da imzalanmış olan Karşılıklı İş Birliği Paktının başlıca komitelerinin çalışmasına iştirak ettiğini de kaydederek;

Birleşmiş Milletler Anayasası prensipleri gereğince sulhün takviyesini arzu ederek;

Birleşmiş Milletler Anayasasınının 51 nci maddesi gereğince emniyet ve müdafaaları için iş birliği yapma haklarını teyidederek;

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin, Türkiye'nin istiklâl ve tamamiyetini kendi millî menfaati ve dünya sulhu için hayati telâkki ettiğini nazarı itibara alarak;

1954 tarihli Muaddel Karşılıklı Emniyet Kanunu ve Orta - Doğu'da Sulh ve İstikrarın İdamesine Mütedair Müşterek Karar Suretine tevfikân Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafından Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanına verilen gerekli yardımda bulunma salâhiyetini göz önünde tutarak; ve

İran ve Pakistan Hükümetleri ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında karşılıklı olarak aynı mahiyette anlaşmalara girişildiğini nazarı itibara alarak aşağıdaki hususlarda Anlaşmaya varmışlardır :

MADDE 1. — Türkiye Hükümeti tecavüze mukavemet etmeye azimlidir. Türkiye'ye karşı tecavüz vukuunda, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, talebi üzerine Türkiye Hükümetine yardım etmek için, karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılabilecek şekilde ve Orta - Doğu'da Sulh ve İstikrarı İdameyi İstihdaf Eden Müşterek Karar Suretinde derpiş edildiği vechile, silâhlı kuvvetlerin kullanılması da dâhil olmak üzere Amerika Birleşik Devletlerinin Anayasasına uygun gerekli her türlü harekete girişecektir.

MADDE 2. — Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti 1954 tarihli Muaddel Karşılıklı Emniyet Kanunu, Amerika Birleşik Devletlerinin alâkalı kanunları ve Türkiye Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında bugüne kadar yapılmış ve bundan böyle yapılacak bu hususta kabili tatbik anlaşmalar gereğince, millî istiklâl ve tamamiyetinin muhafazasında ve iktisadi gelişmesinin müessir şekilde idamesinde Türkiye Hükümetine yardım etmek maksadiyle Türkiye Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılabilecek askerî ve iktisadî yardımda bulunmaya devam edeceğini teyideyleyler.

MADDE 3. — Türkiye Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından temin edilecek askerî ve iktisadî yardımı, 28 Temmuz 1958 tarihinde Londra'da imza edilen Beyannamaya katılan hükümetler tarafından tesbit edilen gaye ve maksatlara uygun bir şekilde ve Türkiye'nin iktisadî kalkınmasını müessir tarzda teşvik ve millî istiklâl ve tamamiyetini muhafaza maksadı için kullanmayı taahhüdeder.

MADDE 4. — Türkiye Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, bu Anlaşmanın kabili tatbik diğer ahkâmına tâbi olmak üzere müteakiben şayanı kabul olduğu hususunda an-

laşmaya varılabilecek tedafüi tertipleri hazırlamak ve bunlara iştirak etmek maksadiyle 28 Temmuz 1958 tarihinde Londra'da imzalanmış olan Beyannameye katılan diğer hükümetlerle iş birliği yapacaklardır.

MADDE 5. — İşbu Anlaşmanın hiçbir hükmü diğer milletlerarası Anlaşma ve tertiplerde der- piş edilmiş olan iki Hükümet arasındaki iş birliğine tesir etmez.

MADDE 6. — Bu Anlaşma imza tarihinden itibaren meriyete girecek ve iki Hükümetten birinin diğerine, Anlaşmaya son vermek hususundaki niyetini bildiren yazılı ihbarın alınmasından itibaren bir yıl daha meriyette kalacaktır.

Ankara'da 1959 Mart ayının beşinci günü iki nüsha olarak yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti
Hükümeti adına
Fatin Rüştü Zorlu

Amerika Birleşik Devletleri
Hükümeti adına
Fletcher Warren